



քանի կէտերի մասին. «Նոր և-  
կեղեցու կառուցման փութագրեալ  
պատճառը արժանաւոր քանակաւ չու-  
նենալը չէ, այլ զիւղացիներին անհոգու-  
թիւնը և զանգաղութիւնը, ըստ որում  
նշմարելի տեղական ծխախոտ քանակ  
որ հոգով չափ աշխատում է եկեղեցու  
շինութեան մասին, ալ և նոյն ինքն  
թիւմական իշխանութիւնը չափ անգամ  
ստիպելուց ըտտ, վերջապէս հրամա-  
րել է փակել քաղաքական եկեղեցու դռ-  
ները և զաղարկեցնել ժամերգութիւնը,  
սակաւն ժողովարարը չէ կամեցել և մինչ-  
էն ապօր էլ զանգաղում է Յետոյ 143  
տուն ժողովրդեան մէջից համարեան  
քառորդ մասը հարուստ են, իսկ մնա-  
ցեալ ունեւոր համարուածներն էլ աղք-  
քան սակաւ արդիւնք են տալիս քա-  
հանալին, որ նա հաղիւ է կարողանում  
հալթհալթել իւր ընտանիքի օրական  
ապրուստը: Հենց այդ արդիւնքի նուա-  
զութիւնն էր պատճառը, որ թիւմական  
իշխանութիւնը աչքի առաջ ունենալով  
մեղմեց գիւղացիներին ինքնիքը, երկ-  
րորդ քանակաւ ունենալու մասին, ա-  
սկով թէ մէկ քանակաւ հաղիւ էր կա-  
րողանում պահել, իսկ եթէ երկու լի-  
նին, ալն ժամանակ երկուսն էլ պիտի  
ծառայաւորութեամբ պահեն իրենց ըն-  
տանիքը: Մի կէտ եւս. պ. իշխանիցը  
ասում է թէ Սարգսի գիւղումը աղմուսն  
տղէտ և թող քանակաւ չհորհիւ կրօ-  
նափութի կողմերը չափ են պատահել և  
ալմ էլ չարութեամբ չեն և՛ կարծում ենք,  
որ պարուն իշխանիցը սխալուել է:  
Յիրաւի է, ալ գիւղումը արդէն քան  
և հինգ տարի առաջ մէկ աղջիկ էին  
փախցնել թուրքերը և կրօնափոխելին  
արել ստիպմամբ, բայց աղմուսն քա-  
հանալի ձեռնարկուելը ընդ առնել հինգ  
տարի է, ուրիշն ինչ մեղաւոր է քա-  
հանան, երբ որ դա պատահել է քան  
հինգ տարի առաջ: Այլ միակ դէպքը  
կտալ Սարգսի գիւղացիներին մէջից ոչ  
ոք չէ հետաքննել հաղադատութիւնը»:

ՀԱՊԵՏՈՍԻՉՄՈՎ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ \*)  
(Բեքէկէյ քր. Լէ-սփաքսոս)

Աւրախ փորձերը ճշմարիտ որ շատ  
ուրախ են լինում: Չեմ ուզում աղբիւ-  
րի փորձերը նկարագրել, որովհետեւ աղբ  
զգացողութիւնները իւր փրակ չփոր-

բաղմութիւնը չափ էր և մենք զիմե-  
ցինք անմարդ ուղիները. կարծես Չա-  
րուհին ևս միտել էր վերջ տալ աղ  
սեռակ կեանքին:

—Գնանք այս կողմը, ասաց նա,  
ցոյց տալով մի բոլորովն անմարդ ձե-  
միւրը, —ես սիրում եմ առանձնութիւն և  
աղտոն կեանքը:

—Ինչպէս կը հրամայէք, ասացի ես:  
Մենք զիմեցինք ալն կողմը և նստե-  
ցինք առաջի պատահած նստարանի վի-  
րաւ: Լուսնիւնը տիրում էր մեր մէջ,  
մեղմեցնելով ամեն միջը ունէր իւր մտած-  
մանը. ևս չէի կարողանում չափանել,  
չպիտի չափանէի նրան ալն, ինչ որ ըզ-  
գում էի, հարկաւոր էր խորել, հարկաւոր  
էր հաւատարմել, որ ևս նրան սիրում  
եմ, որ ևս իմ կեանքը սեռում եմ նը-  
րանում, որ պատրաստ եմ նրա համար  
հոր և ջոր գիւմը: Իսկ Չարուհին...  
ևս հաստատ չեմ կարող ասել թէ ինչ  
էր մտածում նա ալն բոլորին, բայց  
նրա երեսի գծագրութիւնը ցոյց էր  
տալիս, որ նրա մէջ պատրաստութիւն  
էր մեծ ընդափոխութեան, նա չանկար-  
ծապէս գտնաւորութիւն էր, և միւս  
բոլորին կարծում, նրա կարծքը ա-  
րաւ բարձրանում էր և ձեռները զոզ-  
գողում: Հասել էր ժամը. չափք է ձեռ-  
քից թողնել պատահ ժամանակը, մա-  
ծեցի ևս և բարձրանալով սեղիցս ու-  
ղիւ կանգնեցայ նրա առաջ: Չարու-  
հին խորատուգուել էր իւր մարմին,  
իւր ստատիկութեամբ ալնիմոզ զգաց-  
մունքներին մէջ: Մի քանի րոպէ եւս

ձածին անհեթեթութիւններ կարող են  
երևալ: Բայց և ալնպէս ահա աղբոր-  
ձերից մէկը:

Ես չափ չափով քնեցի, ալնիքն աչ-  
քերս փակեցի, և ինձ ալնպէս լաւ,  
հանդիստ և կարմար էի զգում, որ զա-  
րերով չէի զուրս գալ աղբիւրութիւնից,  
Պ. Բէքն. կարծես երգում էր, կրկնե-  
լով համապատասխան ներշնչումներ:

—Գուք պէտք է ինձ լսէք, ասում  
էր նա բաղբը ձայնով, ամենին հի-  
ւանդ չէք, ալն ասող է ուրախ. ահա  
ծիծաղում էք, ձեզ թիւմ և՛ լաւ էք  
զգում...:

—Այո, ես ձեզ կը լսեմ, պ. պրօֆես-  
սոր, բոլորովն երկխոսարար արտասա-  
նեցի և սկսող ծիծաղել, թէ և չափ  
լաւ դիտակցութիւն ունէի, որ պր.  
բաղբը ձայնն էլ իմ խօսքերս էլ, ծի-  
ծաղս էլ քիչ ծաղրալի էին: Փորձից  
կտալ ուրախութեամբ զմայլած էի և  
ծիծաղ խոստովանելով, ստիպուած էի  
ինձ զսպելու, որպէս զի փողոցում անց-  
նելիս չպարեմ: Տանը ներքին բաւակա-  
նութիւնից և երջանկութիւնից խեղդ-  
վում էի. ուրիշներին էլ ուղում էի  
մասնակից անել: Ընչի ժամանակ վեր-  
ջին քաղբը կերակուրս հիւանդանոցում  
գտնուող երկխոսարար համար ասալու, ու-  
ղում էի փող էլ բաշխել, բայց ինձ  
պահեցի:

Երբ ես հիպոթոքական թիւղաբու-  
թիւնների տակ եմ գտնվում, ալնիքն  
կըր հնազարդում եմ պ. Բէքնիցին  
«քնեցէք» խօսքին, աչքերս ծածկում  
եմ, պահպանելով կատարեալ գիտակի-  
ցութիւն, ալնպէս որ, ուս հետ լինի,  
ինչի վերաջ լինի, կարող եմ բոլորովն  
ազատ խօսել, միայն ձայնս ալն միջո-  
ցին կարծես քիչ փոխում է: Պ. Բ.  
ալն գրութեան մէջ ստիպում է ինձ  
մի բան պատմել և ես խօսում եմ կա-  
տարեալ աղտոն, մինչև անգամ կող-  
մակի մարդիկների ներկայութեամբ,  
բայց չենք որ ասում է. «C'est fini,  
reveillez-vous!» (կերթացաւ, վեր կա-  
ցէք), սկսում եմ խօսել քիչ դուա-  
րութեամբ, միայն պ. Բէքն. ներկալու-  
թեամբ անգամ Ալանը, պարզ է, ա-  
մին բան երկխոսութիւնիցն է կա-  
խուած. երբ «աղբիւրութեան տակ» եմ,  
նա նուաճում է, նա կարծես ալն ևս

\*) Տես № 71.

հրապարակեցայ նրա բռնած դիրքով,  
ալն ժամանակ նա չափ գեղեցիկ էր և  
ևս հաղիւ կարողացաւ ինձ զոգել և  
չհամբուրել նրան:

—Չարուհի, հաղիւ լսելի ձայնով ա-  
սացի ես, բայց նա զոգեց:

—Չարուհի, կրկնեցի աւելի բարձր:  
Նա կարծես ընդիմադրեց, բարձ-  
րացրեց զուրք, նաեւ ինձ և նրա ե-  
րեսը ծածկողեցաւ զարդազոյն կար-  
մութեամբ: Նա խոնարհեցրեց զուրքը:

—Ներկեցէք ինձ, պ. Խորխոսեան,  
ասաց նա մի քանի րոպէ փետուր,—ես  
բոլորովն ընդդիմ էի, բոլորովն անձ-  
նատուր էի եղել մարմինս:

—Բայց կարելի չէ իմանալ ինչի վի-  
րալ էիք մտածում:

—Կան մտածումներ, որոնք մի-  
միայն մտածողի համար նշանակութիւն  
ունեն և երբէք հետաքրքիր չեն կարող  
լինել ուրիշին, ասաց նա և ուղիւ նա-  
կեց ինձ:

—Բայց կարելի է ևս էլ մտածում  
էի ալն, ինչ որ և դուք, ասացի ես:

—Կարելի է, երբեք պատասխանը:  
Կրկին անցաւ մի քանի րոպէ լուս-  
նեան մէջ: Սրանից չարմար ժամանակ  
ևս չէի կարող գտնել, պէտք էր ձեռ-  
քից չթողնել:

—Չարուհի, կրկին ասացի ես:  
Նա բարձրացրեց զուրքը և նաեւ  
ինձ:

—Ինչ էք կամենում:

—Չարուհի, գուք գիտե՛ք,—սկսեցի ես,  
—ես հարուստ եմ, որ ես ունեմ երեսը:

Ինձ չի պատկանում, իսկ երբ «արթ-  
նանում եմ, նա կրկին վերադառնում է:

Ասացի, որ քնածութեան (հիպնո-  
տիզմ) բնույթ ունի չափ մեծացում:  
Սակաւ, ինքն ըստ ինքեան, առանց  
մի որ և է չափազանցութեան, ալն  
պէք չափ մեծ է և չափ անգամ չափ-  
նի հիւանդութիւններում խոսալէս հը-  
րաչքերն է դործում: Չեմ վստահանում  
ասել որպէս լի լատիալէս որ տեսակ  
հիւանդութիւններում, որովհետեւ բոլոր  
ժողովն հիւանդութիւնները՝ հիպնոտիզ-  
մի անմիջական աշխարհը, և լատիանը  
զէպս հիպնոտիզմով չեն բնութագրւում: Չար-  
մանալի բժշկութեան մի քանի դէպքեր  
արդէն ասացի, ահա տեսածներէս  
վերջինը:

Հիւանդանոցը մի ծերունի բերին,  
որը ոչ թէ միայն չէր կարողանում  
մահ գալ, ալ մինչև անգամ պառ-  
կել. նա անդադար կաթնածից ցնցվում  
էր: Երբ ըստ հրամանի պ. Բէքնիցին  
սենեակում մի քանի քալ արաւ, ծանր  
միջին անգամ նրա վերալ նստելը.  
մի քալ է անում և չանկարձ ցնցվում,  
և բացառապէս: Կարծում ես թէ խեղ-  
ճի անգամները պարանի վերալ են,  
որն անդադար քաշում են Պ. Բ. ա-  
թալի վերալ նստացից, քնացից և  
համոզեց որ հիւանդ չէ, Քնի ժամա-  
նակ ծերունին հաղորդում էր բոլոր  
ալն թիւմեցող զգացողութիւնները,  
որոնք առաջ էին գալիս ներշնչման  
աղբիւրութեամբ: Վերջապէս հրամայեց  
արթնանալ: Մերունին սթիպեցաւ,  
բայց չկարողացաւ աչքերը բաց անել,  
ուստի և խնդրեց պ. Բէքնիցին կո-  
պիք բարձրացնել: Վերջապէս բոլ-  
որովն զարթնելուց փետուր, նա անվը-  
ռաբար, անփութա՛ն աթոռից բարձրա-  
ցաւ:

—Հապա, անցէք ալմ մեծակով,  
ասաց պ. Բէքն., և ծերունին բոլոր-  
ովն ազատ սկսաւ մի ասալ քաշ-  
ել: Վազեցէք... ցատկեցէք... աւելի  
բարձր... հրամայում էր պր. և ծերու-  
նին և՛ պտտում էր և՛ ցատկում թէ և  
ծանր, ծերունաբար, բայց բոլորովն  
ազատ: Հիւանդութիւնը, որ ստիպա-  
կան բժշկական միջոցներով բժշկուել  
համար գուցէ տարիներ հարկաւոր լի-  
նէին, և թիւմ անբուժելի մնալ, բո-  
լորովն բժշկուեցաւ ուղիւ տառն րո-  
պէսում:

համար բոլոր արմարութիւնները, բայց  
ինձ պատկում է մի բան, իսկ ալն...

Նա չթողեց ինձ աւարտելու և  
—Ինչ, հարցրեց նա չափով:

—Ինչ... այո, ինչ նշանակութիւն  
ունի ինձ համար կեանքի շարժարտ-  
թիւնները, հարստութիւնը, փառքը,  
կեր ևս չունիմ միջք, որի հետ բաժն-  
ունեմ իմ երջանկութիւնը և որը լայն-  
նէր իմ կեանքի պակասողը: Իմ ծը-  
նողները վաղուց մեռած են և հաղապան  
ժառանգութեան տէրը չնախկինով որ մի-  
միայն ևս եմ, բայց և ալնպէս ևս  
զգում եմ ինձ ամենաթշուառը...

—Ես չեմ հասկանում ձեզ, պ. Խոր-  
խոսեան, ինչի համար է ալն ամենը:

—Ներկեցէք, Չարուհի, ներկեցէք, բայց  
և ալնպէս ևս չեմ կարող ալն ամենը  
չափել ձեզ, չեմ կարող, որովհետեւ ալն  
օրտանից երբ ևս ձեզ հետ ծանոթա-  
ցաւ, դուք կախարհեցիք ինձ, Չարուհի,  
ևս ձեզ սիրում եմ...

Չարուհին բարձրացրեց զուրքը, նա-  
կեց ինձ և կրկին խոնարհեցրեց: Նրա  
կրծքը ստատիկ բարձրանում և ցա-  
նածում էր, հարկաւոր էր կրակի վի-  
րալ իւր ածել:

—Չարուհի, չարուհիցի ես,—ձեզ  
սիրում եմ, ձեր տանիքի առաջ եմ զը-  
նում իմ ամբողջ հարստութիւնը, հրա-  
մաղցէք, և ես կը դառնամ ձեր հլու  
ծառան—միայն մի մեղք է ինձ, մի  
տղանք իմ զուրքը, թողէք որ իրա-  
դրութիւն նրանք և մենք միմեանի վար-  
կեք կեանքի երջանկութիւնը: Մի

ինչպէս ամեն բան աշխարհիս երե-  
սին, ալնպէս էլ հիպնոտիզմը ունի ու-  
նի նա և իւր ներհակ կողմը, նրանով  
բնութիւնը կարող է մի քանի անա-  
շուղ հետեանքներ թողնել, որոնք զիւ-  
րաւ հետեանքներ են նոյն իսկ հիպնոտիզ-  
մի միջոցով: Գարձալ կրկնում եմ, որ  
խօսքս կանոնաւոր քնածութեան մա-  
սին է,—որը գործարարում է հմուտ և  
փորձառու ձեռքով, հիւանդարեւը, կամ  
թէ խամ ձեռքով կանոնաւորը, ըստ  
երեւոյթին, կարող է վստահար աղբի-  
ցութիւնը դործել: Ընդհանրապէս հիպ-  
նոտիզմեան քնը հանկի է և առող-  
ջարար, ինչպէս պ. Բէքն. է հաստա-  
տում, թէ և վերջ նկարագրած «ախուր»  
փորձի հիման վերալ, ալն հաստատու-  
թիւնն անպակաս չէ կարելի ընդունել:  
Կան անձինք, որոնք ներշնչմամբ մի  
քանի անգամ քնած լինելով, սկսում  
են իրենք իրենց զնել, առանց առ. հա-  
տարակ մի չօչափելի պատճառի: Գրա-  
տաւը զիւրաւ կարելի է անել ներ-  
շնչելով: աղբիւրութիւնը միայն թշն-  
հրամանով զնել, աղբիւրի ներշնչումն  
ճշտութեամբ կատարվում է: Ումանք էլ,  
որոնց վերալ դառնացանքների մի քա-  
նի փորձեր եղան (ալնիքն՝ ներշնչել,  
զարթնելուց փետուր տեսնել ալնպիսի  
բաներ, որոնք իրենց առաջ իրակա-  
նութեան մէջ չկան) արթնութեան մի-  
ջոցին դառնացելու ընդունակութիւն,  
կարծում են իրականի և երեւոյթա-  
կանի ամեն մի սահմանը, բաւական է  
մի խօսք, առանց քնացնելու, նրանց  
ստիպելու տեսնել և չօչափել ալն, որ  
իրականութեան մէջ ընտ. չկալ: Այլ բա-  
նի զարմանալի օրինակը ալստեղ տես-  
նում եմ: Հիւանդանոցում մէկ ուրախ,  
հոգով և մարմնով առողջ երիտաւ կալ  
(միայն կրծքապառ ունի), որ զարմա-  
նալի նրբազգաց է զէպի ներշնչում-  
ները, մինչև անգամ արթնում միջոցին:  
Պ. Բէքն. սենեակովն անցնելիս, եր-  
բան գառարի ձեռքը զրգանից հա-  
նում է և ասում. «Կա քիչ խնձոր»,—  
իսկ երկուսն շնորհակալութեամբ ընդու-  
նում է երեւոյթական խնձորը և սկը-  
սում է բաւականութեամբ ուտել: Այլ-  
պիսի անձին համար՝ իրականի և  
երեւոյթականի ճիշտ սահմանները զար-  
ձակ կախում է նոյն ներշնչումից:  
Գրանց հրամայվում է երազել միայն  
ալն զէպում, երբ թիւմը կը ներշնչի:

Խօսք, միայն մի խօսք եմ խնդրում և  
ալն մի միւրթ է ինձանից, գրանից է  
կախում իմ ապագան և կեանքը, մի  
խօսք՝ թէ դուք ևս սիրում էք ինձ...  
Տիրեց մի քանի րոպէ լուսնիւն: Ես  
դիտում էի Չարուհուն: Նրա աչքերում  
երևում էին բարաստալի կաթիլները:  
Գրանիքը նա բարձրացաւ տեղից և  
մեկնեց ինձ իւր զոգողուն ձեռները.  
—Ես համոզեցիք ձեռքից ալն հը-  
րեւոյթականի ձեռները:  
—Յախար, ես սիրում եմ քեզ... լը-  
սեցի նրա ձայնը:  
Աշխատութիւնս զուր չանցաւ և ես  
լիովն փախելիք նրա պտուղը...  
Անցան առաջին րոպէները, մենք  
նստած էինք միմեանը՝ նստարա-  
նի վերալ: Ես բռնած էի Չարուհին  
ձեռները իմին մէջ: Երթուցներին վի-  
րալ խաղում էր երջանկութեան ժպի-  
տը անմեղութեան հետ խառն...  
—Յախարիկ, ես հաստատ եմ չա-  
խաղալու, որից չափ իմ խա-  
րուած և նոյն իսկ զրա շնորհիւ ևս հա-  
տատ զիտելի, որ զու. սիրում եմ ինձ:  
Բայց որքան ծանր է ինձ միջին պա-  
տիս ժամանակին ինձ մէջ թաղցնել իմ  
սէրը: Այսօր վերջապէս ևս կարող եմ  
աղաւթել ասել, որ ես սիրում եմ  
քեզ:  
Եւ Չարուհին իւր գեղեցիկ զու-  
լը խոնարհեցրեց իմ ուսին, որպէս մի  
հանգստեան քարի: Ես լսում էի նրա  
շնչառութիւնը, որը խառնվում էր իմ  
հետ:

և ալն ճշտութեամբ կատարվում է: Մի  
անգամ պր. Բ. չնախկինով թափած ձե-  
րերին, ոչ թէ ոչինչ ներշնչել չկարո-  
ղացաւ, ալ վերին աստիճանի զէպի  
ներշնչումներն զգալուն մի լուսնաւոր  
քնացնել, մինչդեռ զօլի. 1. աղբիւր  
և իսկ իսկան քնացրեց: Բանից դուրս է  
զալիս, որ զրանից մի քանի ամիս ա-  
ռաջ թիւմը ներշնչել է նրան չքնել  
և սա հասարակ ոչ որի աղբիւրութեան  
չինթարկուել, բայց զօլի. 1. ինչ: Իսկ  
ինչ վերաբերում է արթնութեան մի-  
ջոցին և հիպնոտիզական քնի մէջ և-  
րադներին (զառանցանքների) փորձն-  
րին, պէտք է ասել, որ նրանք, ի  
հարկէ, առաջացնում են ուղեղի ժա-  
մանակաւոր նստացումն, ստիպելով  
տեսնել և զգալ իրականութեան մէջ  
չկողմը. սակաւն ալն նստացումն ընդ-  
հանրապէս չափ աննշան է, չափ չու-  
տով անհետանում է, ուստի և անփաս-  
տ է: Հիւանդանոցին աղբիւրի փորձերի  
լաճախ կրկնութիւնը՝ կարող է հետքեր  
թողնել:

(«Печень»)

ԹԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԽԱԼՔԱՎԱՔ, 1-ին մուրի. —Անցեալ  
նստեալում ասել էի, որ մի ժամանակ  
լրագրի անտարակի նիւթ մտնողա-  
րարդ Ախալքալաքը ալմ իշխանի-  
ցին շատ նեղն է գցում իւր անշար-  
ժութեամբ: Չկալ ալստեղ կեանք և կե-  
զանութիւն: Երանակն էլ, կարծես,  
խաղիկ է Ախալքալաքից: Ամբողջ մեծ  
պատր ձիւն ու բոլոր, անձրև ու ջրիով  
հաղիւ անցկացրինք և մտալի ձեռքից  
աղտոտեցանք: Երբ իմ ամիսն աւելի  
կատարեցաւ, ախալքալաքիցիներին վի-  
րալ և մինչդեռ ուրիշ տեղեր ու Յա-  
րութեան օրերը անց էին կացնում դու-  
րը՝ ման գալով և զաշարուտ աղտոն ոչ  
չնչելով, աղտոն միայն աղբիւրի 21-ին  
արեւակը ցոյց տուց իւր խոռված  
դէմքը, իսկ մինչև ալն օրը երեք ան-  
գամ մօտ 1 արշիլ բարձրութեամբ  
ձիւն կեաւ և ցրտից մարդիկ ստուգում  
էին: Կարծես այս բաւական չէր, այս-

Խեղճ Չարուհի, նա սիրում էր ինձ  
պարզ մաքուր և անկեղծ սրտով և  
համազուտ էր որ իմ զգացմունքն ևս  
նոյն տեսակից էր...

—Այո, Չարուհի, ես քիչ սիրում եմ,  
ևս քիչ սիրեցի հենց առաջի անգամ՝  
երբ տեսալ ուսումնարանից գառ-  
նալով: Համարեա ամբողջ մի տարի  
ես տանջվում էի քո սիրով: Շատ ան-  
գամ ինքս ինձ մտածում էի. «Ինչի հա-  
մար եմ ապրում, ինչի համար է իմ  
կեանքը» քանի որ սիրած առարկաս  
իմ մօտ չէ. քանի որ նա իմ ուրա-  
խութեան ուրախակից և ցաւերիս  
փարատիչ չէ:

Այս ամենը ես ասացի աղբիւրին ձե-  
ւով, որ անկեղծութեան մասին կառ-  
կածելն անկարելի էր:

—Մտածանք, Յախարիկ, մոռա-  
նանք անցեալը. ներկան երջանիկ է և  
աղապան լուսնաւոր: Բաւական է, որ  
ալստը մենք ճանաչում ենք, բաւական  
է որ սիրում ենք միմեանց: Ախալքալ-  
քից փառքիքը պէտք է խոնարհին  
ալն զգացմունքի առաջ: Յետին հովիւ  
որը հաղիւ է հալթհալթում իւր օրա-  
կան պարենը, բայց որի ընտանիքում  
թաղադրում է սէրը, աւելի երջանիկ  
է, քան ալն ամենահարուստը, որի ըն-  
տանիքում չկալ ալն կալը, ուր բացա-  
կալ է սէրը... Ես քո հարստութեան  
համար չէ որ սիրում եմ քեզ...

Եւ Չարուհին փառք իմ վ



Վերադարձնա՞նք իրենց ան-  
մահ չօրհնելու համար... Շնորհակա-  
նություններով և օգնություններով  
8-ին մասնում է իւր ութսունամե-  
սե տարիքը։ Ուստի արժեք գնահատ-  
ելու կենսագրությունը։ Նա իւր  
առաջին վեպը «Վաղարշապատի  
հրատարակեց 1838-ին, հետագայ  
տարի պիտի տոնէ իւր գրականական  
գործունեության լիարժեք անակա-  
րդական ճանապարհը դեռ 1862 թվա-  
կանից հետո, ոսկէ մեծ մեղաւ պար-  
գեկումը հրաճեց։

Ուրեմն ի՞նչ է ի՞նչ... «Շար. Դեբ.»  
ում կարգուդէ՞նք։ «Մտաւորական  
ուսման, ինչպէս գրում են մեզ, տեղի  
ունեցաւ ուրեւնդելի և ի հետաքրքրու-  
թիւնից ոչ զուրկ մի քաջագործութիւ-  
նը։ Նա մի գիշեր փախցրեց Ս. վա-  
ճառականի աղջկանը (հաւանականորէն  
հրա գիտութեամբ) և պատկեցաւ հե-  
տք վաճառականը, ասում են ցնոր-  
ուել է։ Միւս գիշեր ուրեւնդելի Ս.  
աւելի լաւ վարուեց. ճա փախցրեց հո-  
ղատէր Ն.-ի կնոջ և աշուհեան 200 ր.  
փող ուղարկեց անմիջապէս ամուսնու-  
միջոցներու համար։

Ամուսնու, ինչպէս ասում են, բոլոր-  
ովին համաձայն է իւր թանկարկն  
կէսի աղջկէս գնահատուելուն։

Հին քաղաք... Բաւական ժամա-  
նակ է, որ ընդունինք հաստիճանի  
Ալեքսանդրիան և Գալիլէի բերում և  
ժամանակ էին պապիւրուսի դանդաղ կը-  
տորներ, որոնց վերաւ գրուածները լի-  
նում էին ընդհանուր եզրակացական, կող-  
տական, արարական և ստանդանդնե-  
րի ժամանակի պարզական ընդունե-  
լով։ Այդ պապիւրուսները արժէքս կը-  
րատած էին լինում, արժէքս ճիշդ թիւ-  
կուած էին լինում, կարծես կամաւ  
փշարած լինէին։ Ամենայն պահպան-  
ութեանը շատ ճիշդ էին ծաղրելով մի-  
մեանց կոչարած։ Այդ ձեռագիրները  
քանի գնացին աւելի և աւելի հետա-  
քըրքըրեցին, որովհետեւ հրաճեց ըստ-  
դականութիւնը համապատասխանում էր  
եզրակացական պատմութեան ամենից քիչ  
լազնի չըջանին, այն է արարների իշ-  
խանութիւնը եզրակացութեամբ հաստատուե-  
լով չըջանին։ Գրաւոր մասնաւոր ճա-  
մակներ, խնդիրներ, ստացականներ,  
աստիճաններ, և այլ աղագիր թղթեր  
էին։ Ամենատեւ սկսած զանազան պա-  
նական երկրի վերջապէս արտաբա-  
կան էրց-հերցոգ Ռէյնիւրը ձեռք բերելով  
միջնորդ ծաղում ունեցող երկրի պատ-  
ճէնը, կասկածի մէջ ձգեց և սկսած  
հետեւ ընդունինք, որի միջոցին  
հրաճեց սկսած, որ ընդունինք արդ  
պապիւրուսները հանում են մի կողմ ա-  
ւերակների տակից, որ գտնվում է Մե-  
դիտեր-էլ-Ֆառմուրի մօտերը, միջին Ն-  
իլիպտոսում, Նիգոսի ձախափին։ Գրա-  
նից եղբայրացիներ, որ արդ աւերակնե-  
րը պատկանում են արդ քաղաքին, որ

Հերագործի ժամանակ կրօնօրհնություն  
էր կոչում, իսկ Պողոսեան Ֆիլաղի-  
քը ի պատիւ իւր քրոջ Արսինոյ ան-  
ունեց։ Բ. դարից մինչև Թ. դարը  
հայաւոր մարտաբար էր, չափա-  
զանց խիստ ընդունինք, շատ խառ-  
նակում, քաղաքակրթութեամբ և գրա-  
կանական։

### ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԳԱՐ»-Ի  
ՀԻՄՆՈՒՄԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. 12 Մայիս։ Հրա-  
տարակուսած է Սենտին տրուած  
հրամանը՝ օտարերկրացիները արեւ-  
մտեան հետեւալ մի քանի գաւառ-  
ներում սեփականութիւն ունենալու  
կամ ժամանակաւորապէս տիրաւա-  
րու և տնտես կալուածներից օգ-  
տուելու մասին։ — Լեհաստանի 10  
նահանգներում Բեսարաբիայի, Վիլ-  
նայի, Վիտեբսկի, Վոլոյնի, Գրոդ-  
նայի, Կիեւի, Կոնստանտինովի, Կուր-  
լանդի, Լիւթիանովի, Մինսկի և  
Պոլոտսկի նահանգներում օտարա-  
կալուածները կարող չեն վաճառ-  
ւանալ և ալ քաղաքական ընա-  
կովորեցից դուրս անշարժ կա-  
լուածք, և տիրապետելու իրաւունք  
և սեփականութեան իրաւունքից  
ձեռք բերել ընդհանրապէս։ Իսկ  
մասնաւորապէս, որ ծագում է  
վարձով մի բան ունեւոր պայմա-  
նից, Լեհաստանում օտարահայա-  
տակներին քաղաքային բնակու-  
թիւնից դուրս արգելվում է կա-  
լուածներ կառավարել — որպէս  
հաւատարմաստոր կամ կառավարիչ.  
օտարահայատակների իրաւունքնե-  
րի սահմանափակումը չէ վերաբե-  
րում այն գէպքում երբ տներ,  
սենեակներ և ամբարաններ են  
վարձում։ Օտարահայատակները կա-  
րող են ապահովել իրենց պտուղներ  
գրաւական առնելով անշարժ կա-  
լուածներ, լայց գրանց հետեւեցը  
սեփականութիւն ձեռք բերելը կա-  
րող չէ լինել։ Օրինաւոր ուղիղ  
գծի կամ ամուսնիներով մէջ ժառան-  
գութիւնը թող է տրվում գալու-  
թիւն ունեցող Հիման վերայ, եթէ  
ժառանգութիւնը տեղափոխուել է  
Ռուսիա մինչև այս հրամանի հրա-  
տարակուսելը։ Մնացած միւս բոլոր  
նահանգներում և նոյնպէս կտակի  
զօրութեամբ ժառանգելու միջոցին  
օտարահայատակը ստորագրական է և-

րեք տարուալ ընթացքում հրապա-  
կական առուարդով ծախել նրան մի  
առուահայատակի, ապա թէ ոչ,  
կարուածը կ'առնուի խնամատարու-  
թեան անկ և հրապարակական ա-  
ճուրդով էլ կը ծախուի, իսկ փողը  
կը յանձնուի ժառանգին։ Ներկայ,  
որոշ ժամանակներով գրուած պայ-  
մանները ոչ նորոգուել կարող են  
և ոչ էլ շարունակել։ Սոյն որո-  
շումների զօրութիւնը պահպան-  
վում է առեւտրական և արդիւնա-  
բերական ընկերութիւնների վերայ։  
Հրատարակուած է մինիստրի կո-  
միտէի որոշումը, որով շաքարի  
գործարանները, որոնք խնդրել  
էին մինչև 1887-ի մարտի 1-ը  
լիտւանիալ ակցիդի վճարումը և ան-  
յեալ շրջ-նի արտահանութեան  
արգելման և որոնք այդ մասին  
թուղթութիւն չէին ստացել, ի-  
րենց պետական պարտքը մինչև  
մարտի 1-ը լիովին վճարելու մի-  
ջոցին նրանցից էլ համահաւասար  
վերցվում է որոշուած 2%-ի փո-  
խարէն 1/2% առգանքը ամսական,  
միւսնոր ժամանակ կիսատ ամիսը  
ամբողջ հաշուելով։ Նաքարի գոր-  
ծարանները, որոնք կը վճարեն ի-  
րենց վերայ մնացած ակցիդը և  
արտահանութեան արգելման մինչև  
1887-ի մարտի 3-ը, ազատվում են  
մարտ ամսի համար տուգանք վճա-  
րելուց։

ԲԵՐԼԻՆ. Ռուսական չորս տոկո-  
սաբեր փոխառութիւնը արտադի  
բօրայում թող է տրուած ծա-  
խու հանելու։

ՊԱՐԻՋ. Մինիստրական ճգնա-  
թումը չէ նախատեսվում։

Լուբեր են պտուած, որ Գրեվին  
պնդում է Բուլանիէի հրաժարման  
վերայ, որը քաղաքում գրգռումն  
է պատճառաւ, ազգայնութիւն ու-  
նեցաւ այն գէպքը, որ Բուլանիէն  
Կլեմանսօյին իւր կառքով տարաւ  
պառաւանդների ժողով։

Խօսվում է Գրեվինի հրաժարա-  
կանի մասին։ Ֆրէյսինէի հետ ինչ-  
պէս երևում է, համաձայնութիւն  
վէլայալաւ։ Այսօր առաւօտ Գրեվին  
պառաւանդների ժողովի նախա-  
գահ Ֆրէյսինէի հրաւերեց և հաղոր-  
դեց, որ բոլոր առաջարկուած հա-  
մախմութիւններն էլ աջողութիւն  
չեն ունեցել, և զինելով Ֆրէյսինէի  
հրաւերական զգացումներին, խնդրեց  
նրան յանձն առնել նոր

կարիէի կազմութիւնը։ Ֆրէյսինէ  
24 ժամ պահանջեց մտածելու հա-  
մար։

ԱՌԵՆՔ. Կրետէի վերայ գրու-  
թիւնը վտապաւ. Բ. Կուռը հը-  
րաժարվում է ազգ. ժողովի ցան-  
կութիւնը կատարելու. նահանգա-  
պետը պաշարողական գրութեամբ է  
սպառնում, եթէ քրիստոնեաները  
կը շարունակեն յամառել ժողովին  
մասնակցելուց. սպառնալիքը ազ-  
գայնութիւն չունեցաւ. քրիստոնեա-  
րեքը պատրաստվում են զիմադրե-  
լու։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. 13 Մայիս։ «Рус-  
ский Миссионер» հաստատութեան հը-  
քում է մօտեցըս «Рус. Мисс» լրա-  
գրի մէջ Մերվից գրուած նամակի  
ձեռնեցող յօդուածում Անդրկասպ-  
եան պատերազմական երկաթուղու  
և նրան շինողի մասին հաղորդ-  
ւած տեղեկութիւնները, որոնց  
նպատակը ըստ երևույթին այն է  
եղել, որ ուղին շինելու գործը  
աննպատակ գոյնեղով նկարագրէ։

ՊԱՐԻՋ. Ասում են, որ նոր մի-  
նիստրութիւն կը կազմակերպուի  
Ֆրէյսինէի մասնակցութեամբ, որին  
նեքրին գործերի մինիստր և, դու-  
րեւ, Ֆուրանսին մասնակցութեամբ,  
որ կը պահէ արտաքին գործերի  
մինիստրի պօստիէլը։ Մինիստրու-  
թեան նոր խմբի մէջ Բուլանիէն  
չէ պէտէ հրաւիրուի թէ ոչ — լայտ-  
նի չէ դեռ։

ԲԵՐԼԻՆ. Շարլուալի մօտ  
մշակների գործադուլը շարունակ-  
ւում է. — գանադան տեղերում ե-  
րևացին 100 և 400 հոգիներից  
բողոքացած աւազակային խմբեր  
կարմիր գօրծակը ձեռք բերին, լայց  
զինուորները և ժանդարմները ցրե-  
ցին նրանց։

ԼՕՆԳՈՆ. Պատգամաւորների ժո-  
ղովի նստեքը լիտւանիալ են մինչև  
յաւնիսի 6-ը։

Խաղաղ-հրապարակիչ  
ՍՊԱՆԻԱՐ ՍՊԱՆԻԱՐԵԱՆ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ  
ԱՆԳՐԱԿԱՍՏԱՆ ԵՐԿԱՅՈՒԴ  
զնայքների երթեւեկութիւնը «Թիֆ-  
լիսի» կայարանում։

Բաժումը գնում է պտու. առաւ. 8 ժ. 49 վ.  
Բաժումը գնում է, և երեկ. 10 ժ. 15 վ.  
Բաժումը գնում է, և երեկ. 40 ժ. 46 վ.

Բաղուից գալիս է, և առաւ. 8 ժ. 6 վ.  
Թիֆլիսից Բաղուի գնում է ապրաւ-  
քակը-մարդակիւր զնայքը ցեր. 3 ժ. 21 վ.  
Սուրաբից գալիս է ապր. մարդ.  
զնայք առաւ. 8 ժ. 24 վ.  
Թիֆլիսից Խաւս գն. առաւ. 9 ժ. 30 վ.  
Աղստաֆայից, և երեկոյան 9 ժ. 10 վ.  
Մինչի 1887 թ. մայիսի 15-ը կանոնա-  
ւոր պատասխին երթեւեկութիւն  
Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքով գիշե-  
ւանոց կայ Միլիւսում։

Թիֆլիսից և Վաղարշապատից դուրս են գա-  
լիս առաւ. 8 ժ. 24 վ.  
Թիֆլիս և Վաղարշապ. գալիս են երեկ. 8 ժ.  
Վեց հոգու տեղ ունեցող կառքով առաւ. ց  
գիշերելու տեղի։

Թիֆլիսից և Վաղարշապատից դուրս են գա-  
լիս ցերեկը. 8 ժ. 24 վ.  
Թիֆլիս և Վաղարշապատ գալիս են երե-  
կոյան. 8 ժ. 24 վ.

ՀԻՄՆՈՒՄԱՅԻՆ ԵՐԹԵՆԿԱՆԵՐԻ  
ԲԺՅԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱՐԵԱՆՑԻ  
(Երևանեան հրատարակում Ծիւնածաղուի  
դասը.)

Ընդունելութիւնը ամեն օր.  
Առաւ. 9 — 10 ժամին Ա. Բախու-  
տով — Կանանց և երեխաների հիւան-  
դութիւնները։ 10 — 12 ժամին Կ. Բա-  
խուտով — Ներքին ջղալին հիւանդու-  
թիւնները և էլեկտրական բժշկութիւն.  
12 — 1 ժամին Գ. Գուշարեանց — Ար-  
տաքին, վիրաւորական, աչքի և վի-  
ճերական (ծածուկ) հիւանդութիւն-  
ները։

Երեկոյան 6 — 8 ժամը, իսկ չորե-  
շբէկ և շաբաթ երեկոյան ժամերին  
կողորդի և ականջի հիւանդութիւն-  
ները։

Ամենաքն օր քննվում են ծծմարնե-  
րը և ծաւանների առողջութիւնները և  
ծաղիկ են կարում։

Վարձ խորհրդի համար առաւ. 8 ժ. 49 վ.  
40 կ. իսկ երեկոյան 60 կապիկ.  
Ջրաւորները անվարձ։

Հիմնադիր բժշկապետ  
Գ. ԳՈՒՉԱՐԵԱՆՑ.  
X — 37

ԻՍՎԱԿԱՆ ԿԱՐԵՄԵՔԵՆԱՆԵՐ  
„ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԶԻՆԳԵՐԻ“ ՆԻԻ-ԵՕՐԿՈՒՄ  
ԱՐԺԱՆԱՅԱԾ  
ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԿԱՐԵՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻ ԲՈՂՈՐ ՑՈՒՅԱԼԱՆԳԻՆԵՐՈՒՄ  
ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՊԱՐԳԵՆՆԵՐԻ  
Կարեւոր ընկերներ տան տիկիներին և ազնիւ օգնականներ բոլոր արհեստաւորներին համար  
ԳՏՆՎՈՒՄ ԵՆ ՄԻՄԻԱՅՆ  
Թիֆլիսում. Զինգերի ընկերութեան կենդանական պահեստում, Գոլովինսկի պրօսպեկտի վերայ, Միլիւսում-  
վի տան և նրա բաժանմունքների մէջ։  
Բաղում. Միլիւսում փողոցում, Միլիւսում Լազարեանի տ. Բաժումում. Պոլիգրական փողոցում, Թէրգի օղլու տ.  
Բաժումում. Բուլանից գէմ, Չերեկովի տ.  
և նրանց ճանապարհորդող գործաւորներին յօր  
ՄԻՋԻՆ ԵՆ ՀԻՄՆՈՒՄԱՅԻՆ ԵՐԹԵՆԿԱՆ ԶԱՄԱՐ ԶԻՆԳԵՐԻ ԵՆ ԸՆԿ. ԳԻՒՄԱՐՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՄՕՏ  
Գ. ՆԵՅԳԻՆԵՐԻ  
ԶԻՆԳԵՐԻ ԿԱՐԵՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻ ԻՍՎԱԿԱՆ ԱՐՏՈՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԵՏԵՆԵԱՆՆԵՐ  
1) Մեքենաներն ունին ընդարձակ գործարան և համաշխարհային հռչակ։ 2) Գները ամենափաւորներն են և մայն Զինգերի ընկերութեան մէջ։ 3) Ամեն տարի ծախ-  
վում է մօտ 700,000 հատ։ 4) Մեքենայի լատիւթեանը չէ կարողացել նմանեցնել ոչ մի կարեւորեքների գործարան։ 5) Թէ մեքենաները և թէ նրանց օգնական գործիքները  
միշտ լուսնում և կատարելագործվում են։ 6) Կարելի է ընտրել ամենամեծ քանակութեամբ, արհեստաւորների համար մեքենաներ նու. մասնադի-  
տական մեքենաներ զինուորական հագուստներ կարելու համար։ 7) Այս հռչակում մեքենաները ամեն մարդ հեշտութեամբ կարող է ձեռք բերել։ Գնողները կարող են, եթէ  
կամենում են զրամը հետգնեալ վճարել սակաւ քանակութեամբ, այն է շարքով, կամ ամսով և կամ ժամանակամիջոց ստանալ զրաւականով զրամը վճարելու համար։ 8) Մեքե-  
նայի վերայ կատարելապէս և հիմնաւոր սովորելը ձրի է հմուտ վարպետահիներին համար։  
3. Գ. Զինգերի և ընկ. բոլոր պահեստներում գտնվում են մեքենաներին պատկանելի գործիքները, ինչպէս են. ասեղներ, թել, մետակ և այլ մեքենային պատկանելի  
մեղէններ ամենաշաքաւոր գներով։

Доводено цензурою Тифлиса 13-го Мая 1887 г.  
Տպարան Մ. Գ. Ռոտինանց  
Типография М. Д. Ротинианцы Год. пр., д. № 41